

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 60 K, na $\frac{1}{2}$ strani 40 K, na $\frac{1}{3}$ strani 20 K, na $\frac{1}{4}$ strani 10 K in na $\frac{1}{12}$ strani 6 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir

Št 16. V Ljubljani, 31. avgusta 1909. Letnik XXVI.

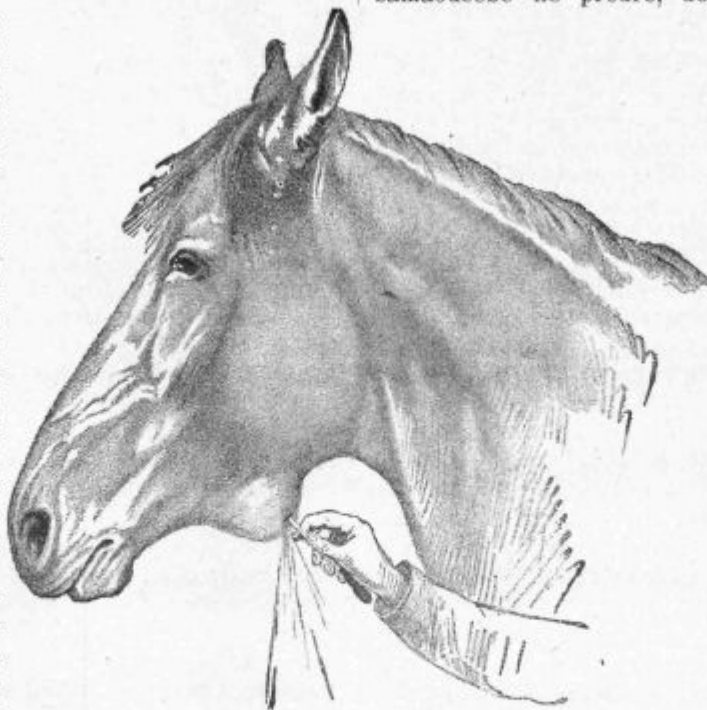
Obseg: Zdravljenje gnojnih bul na koži in divje meso. — Ali napredujemo v živinoreji. — Kaj je z ugovori proti simodolski pasmi za Kranjsko. — Nekaj nasvetov k bližajoči se trgatvi. — Ozimna rž in pšenica. — Gospodarskopoučni izlet slovenskih kmetovalcev na Češko. — Poročilo o poučnem potovanju kmetijske podružnice v Kamniku na Koroško. — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Lishica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Zdravljenje gnojnih bul na koži in divje meso.

Na živalskem telesu se mnogokrat delajo bule, in sicer vsled otiske, udarca ali obolenja pod kožo. Take bule so posledice otečenja. Otok je navadno vroč in ne prizadeva prevelikih bolečin.

Zelo je koristno, če se vsaka taka bula hitro ozdravi, da brez posledic sama izgine. V to svrhu je precej, ko se kaka taka oteklina ali bula pokaže, ki je nastala vsled otiske ali udarca, devati nanjo mrzle obkladke, najbolje z ledom ali pa z mrzlo vodo, ki se ji primeša 25 g svinčenega sladkorja in 12 g galuna na liter.

Če pa bolečine ne odnehajo in se celo večajo ter oteklina vidno ne splahne, potem je z vso pravico domnevati, da se je bula znotraj pričela gnojiti. V tem slučaju je takoj prenehati z mrzlimi obkladki ter jih z nadomestiti z gorkimi, ki gnojenje pospešujejo in pomagajo, da bula hitro dozori. Zelo dobro domače sredstvo je navezovanje reči, ki toploto dolgo drže, n. pr. vroča kuhana lanenamoka.

Podoba 57.

Bula v koži se predre z ostrim nožem.

Če je bula dovolj dozorela, se sama odpre, in gnoj izteče. Mnogokrat je pa gnojenje jako globoko, bula se samaodsebe ne predre, dela bolečine in gnoj znotraj razjeda ter povečuje nevarnost. V takem slučaju je bula takoj, ko je dozorela, z ostrim nožem prerezati (glej pod. 57.) Preden se nož rabi, ga je temeljito osnažiti; najbolje ga je v vodi skuhati, da se zamore vsi trosi, ki bi utegnili rano okužiti in povzročiti snetivost. Istotako je osnažiti vse reči, ki pridejo z rano v dotiko.

Globoko segajoče bule naj vedno le živinozdravnik prereže, ker lahko nastane krvavenje, ki ga le večak more ustaviti.

Naj se je bula sama predrla ali smo jo prerezali vselej je gnoj popolnoma odstraniti iz votline in je nastalo rano dobro izprati. Iztisnjeno bulo je znotraj na dan 2—3krat izprati z mlačno vodo, ki se ji na liter doda 2 g lizola. Za izbrizganje bulne votline kaj dobro brizgalnica, kakor jo kaže

služi kavčunkova žogasta podoba 58.

Če se gnoj ne iztisne pravočrtaeno in se znotraj na popisani način dobro ne očisti, potem se kaj rado

dela divje meso, ki rase zunaj na koži nalik rdečim bradavicam (glej pod. 59.)

Istotako ni dobro, če se prerezana bula prehitro zaceli, dokler ni zanesljivo očiščena, zato je v rano prve dni med snaženjem vtekniti razkuženega bombaža, ki obenem razkuževalno učinkuje.

Če se je vendar naredilo divje meso, je poklicati živinozdravnika, ki ga odreže in s primernim postopanjem prepreči, da divje meso ne rase dalje in se rana lepo zaceli.

Ali napredujemo v živinoreji?

Na nepodpisane kmetijskостrokovne spise v političnih časnikih in celo v dnevnikih se ne sme veliko dati; najbolje jih je prezreti, celo če se takim spisom in noticam na prvi pogled vidi, da prihajajo od nepoučenih lajkov, ali če je njih smoter strankarska reklama. Še slabše je s takimi spisi, kadar zaidejo v polemiko

Iz drugega stališča naj se pa presoja, če ne prezrem izreka dvornega svetnika prof. dr. P. o naši (kranjski) živinoreji, ter spišem naslednje vrste, ki so odgovor resnemu veščaku.

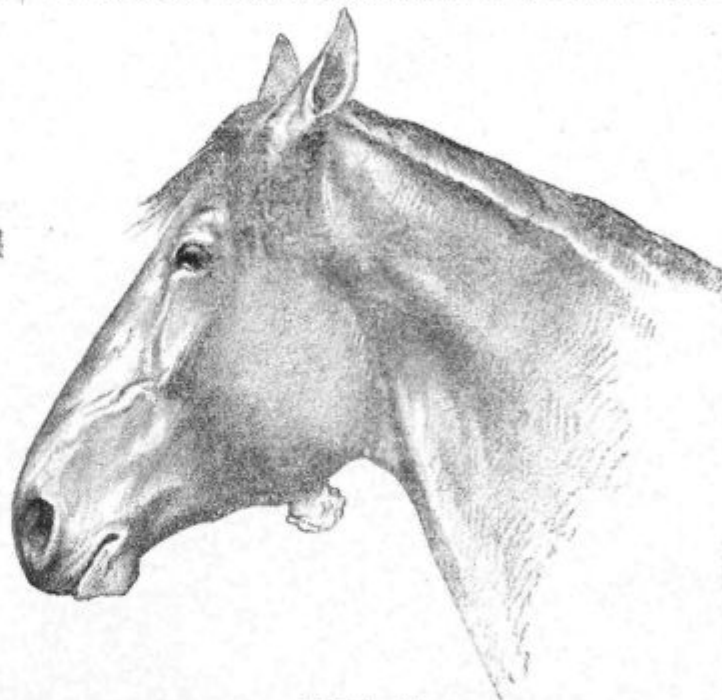
Če je dotični g. dvorni svetnik kdaj osebno in resno proučeval živinorejo na Kranjskem, ne morem vedeti, a moj poklic je tak, da lahko to dvomim, kajti nekaj bi o tem vendar moral doznati. Gospod profesor bržkone pozna našo živinorejo iz tozadevne nemške književnosti, ki ji pa odločno odrekam zanesljivost, in morda iz kakega pardnevnega bivanja v deželi, ki mu pa še nikakor ne da pravice izrekati končno sodbo.

Jaz oporekam g. dvornemu svetniku, da so uspehi prizadevanja c. kr. kmetijske družbe kranjske za povzdigo živinoreje na Kranjskem prav minimalni, pritrdim mu pa, da naše razmere ustvarjajo veliko nasprotujočih elementov, ki otežujejo živinoreji racionalno razvijanje, zato se pa tudi mora

Podoba 58.

Izbrizgovanje predrte ali prerezane bule z žogasto brizgalnico.

Podoba 59.

Divje meso, ki se je naredilo vsled napačnega ravnanja z gnoječo bulo in se mora odstraniti.

s strankarsko ali celo z osebno tendenco; strast in še marsikaj drugega ne puste resnice k vrhu.

Predkratkim je izšel v enem naših dnevnikov spis pod zaglavjem „Naša živinoreja“, ki ga zato ne prezrem, ker se naslanja na izrek profesorja živinoreje na Dunaju dvornega svetnika dr. P., ki neki pozna našo živinorejo in ki je približno dejal: Dasiravno si prizadeva kmetijska družba kranjska da bi povzdignila živinorejo v deželi, so napredki in uspehi prav minimalni. Nasprotuje ji (živinoreji) toliko elementov, da se ne more racionalno razvijati.

Od kakega čina pospeševanja živinoreje govoriti, da se zaradi njega pozna že v enem ali v dveh letih precejšen napredek v živinoreji, je seveda preprosto nezmisl, ki ga lahko mirno zapiše sotrudnik političnega dnevnika, ne da bi kaj škodoval svojem ugledu, a na take reči reagirati resnemu delavcu v svoji stroki pa pač ne gre. Kam bi prišli, če bi veščaki, strokovnjaki in učenjaki hoteli odgovarjati na vsako budalost, ki pride v politične liste, zlasti v pasjih dneh!? Iz tega razloga je bil zgoraj omenjeni spis nepotreben.

vsak uspeh tem više ceniti.

Trideset let sam poznam kot strokovno naobražen kmetovalec našo goved. Iz pičle tozadevne književnosti, iz obširnih in mnogoštevilnih aktov v pisarni kmetijske družbe ter iz ustnih popisov zanesljivih kmečkih mož imam sodbo, kakšna je bila naša goveja živina (vse kar tukaj pišem se nanaša le na govedorejo) pred sedemdesetletjem prejšnjega stoletja. Imeli smo po vsi deželi majhno in zamrlo goved, a danes imamo skoraj povsod za 100 % kvalitativno boljše pleme, ki ima v sebi toliko vcepljenih dobrih podedljivih lastnosti, da se da naš domači material, tak kakor je danes, z umno vzrejo, oskrbo ter rejno odbiro priversti skoraj do take kakovosti, kakor je semtertja na Koroškem ali Štajerskem. Pravim „semtertja“, kajti tudi Korošci in Štajerci vobče niso boljši živinorejci kakor smo mi, in kjer se kaj boljšega najde, so naredili dobri živinorejci, kakršni bi tudi pri nas isto dosegli. Uspehi c. kr. kmetijske družbe pri pospeševanju živinoreje torej niso res minimalni; upoštevajoč razmere, so naravnost velikanski, in te zasluge ne pustim kratiti. Če pa ni vse tako, kakor bi lahko bilo, so pa vzrok hibe, ki so

se delale ali se še delajo, in ena takih hib je prekrivanje dolenjske in notranjske goveje živine z malo vrednimi tujimi pasmami.

Sedaj je seveda lahko govoriti ali delati in se ponašati z eno- in dveletnimi uspehi, ko se že v vsej naši goveji živini pretaka skoraj docela nova kri, ko je postal izšolan in bolj naobražen nov kmečki rod, dovezetnejši za kmetijski napredek. Družba je morala delati s stotaki, kjer se danes dela s tisočaki, in bile so ovire, ki jih novi naraščaj niti ne pozna in ki so danes večinoma nemogoče. **Kar je doslej napredka v naši govedoreji — in ni ga malo — je izključno le delo naše družbe, in ta napredek zasnovati je bilo drugače težko kakor dandanes še kaj zboljšati.** Dandanes pri naši zboljšani živinoreji en dober bik več zaleže, kakor pred 50 leti sto takih bikov.

Niso pa merodajni samo biki; so še drugi „elementi“, ki sodelujejo pri povzdigi živinoreje. Ali ni družba s poukom dosegla znatnih uspehov za razumevanje boljše živinoreje; kdo je poleg nje še skrbel za zboljšanje hlevov, ki se pri nas med kmeti uspešneje vrši kakor na Koroškem in Štajerskem; ali ni naša družba dosegla prav velikanski uspeh glede pridelovanja krme v kvantitativnem in kvalitativnem oziru itd.?!

O tem predmetu bi se dalo še veliko pisati, a ker sem hotel odgovoriti edino le na izrek prof. dr. P., zato bodi dovolj, opozarjam pa na živinorejske spise, ki izhajajo v letošnjem „Kmetovalcu“ od 10 št. naprej. Eno pa pripomnim, naj bo to komu ljubo ali ne: Na Kranjskem smo v zadnjih desetletjih v kmetijstvu v tehničnem oziru razmeroma silno napredovali, vsa zasluga na tem gre kmetijski družbi; naše procvitajoče mlekarstvo je izključno plod družabnega dela in zasnove in mogočnega napredka naše živinoreje ni nihče drug zasnoval, kakor c. kr. kmetijska družba kranjska. Zgodovinske resnice se ne dajo pačiti, in kar je v aktih pisanega, se ne da utajiti.

Gustav Pirc.

Kaj je z ugovori proti simodolski pasmi za Kranjsko.

(Konec.)

Drug ugovor proti simodolski pasmi za našo deželo je trditev, da **simodolska pasma na Kranjskem propada (degenerira)**. Vsaka pasma je produkt razmer svoje rodne grude. Te razmere so podnebje, tla, krma ter njena kemijska sestava in način vzreje ter oskrbe. Nastane torej vprašanje, če so na Kranjskem res take razmere, da imajo za posledico takšne fiziološke izpremembe, ki morejo poslabšati v oplojnem jajčecu zasnove lastnosti in tako povzročiti propadanje v deželo zaplojene simodolske govedi.

Predvsem imejmo pred očmi, da more biti propadanje živali kake vpeljane nove pasme dvojno. Žival v deželo pripeljana ali v deželi vzrejena nima ali ne obdrži lastnosti, ki so ji prirojene, in lastnosti učinka rabe se ne razvijejo vzlic vsej najprilnejši in toliko primerni oskrbi, kakor jo nudi novi dom; drugič pa živali nove pasme dožive na svojem novem domu take fiziološke izpremembe, da ne podedujejo več svojih prirojenih lastnosti na svoj zarod, izkratka: pasma od rodu do rodu počasneje ali hitreje propada.

O aklimatizaciji simodolske pasme na Kranjskem govoriti je sploh napačno, ker ne hodi v poštev le podnebje, temveč tudi mnogo drugih momentov. Pravilno je govoriti o prilagodenju, ki je pa pri domači

živini vedno umetno, ker ne sodeluje le narava, temveč tudi človek.

O prilagodenju simodolske goveje pasme na Kranjskem eksaktno in vednostno pisati gre le po primerjajoči živinorejski metodi na biologijski podlagi, a kje je to pri nas mogoče, ker niti po imenu ne poznajo „vede o primerjajoči živinoreji“ in je „veda o primerjajoči patalogiji živali“ danes na vsem svetu šele v povojih. Kadar izvestna gospoda govori o prikladnosti ali neprikladnosti simodolske pasme za Kranjsko, naj ne rabi praznih fraz, ki jih ne utemelji, temveč naj se rajša peča z biologijskimi preiskavami in s patologijsko anatomijo živali, ki so najboljše pot do vednostne rešitve vprašanja o aklimatizaciji, ali bolje rečeno o umetnem prilagodenju ktere koli živalske pasme na novi dom.

Če ugovarjam, da simodolska pasma na Kranjskem propada, delam to na podlagi dejstev, ki so mi znana.

Če simodolska goved kje propada, je pač treba dognati vzrok. Ali je živinorejec vzrok, ki ima možnost simodolsko goved njej primerno oskrbovati, pa tega ne stori, ali pa so vzrok okoliščine, ki se sploh ne morejo premagati.

Če živinorejec na Kranjskem sam zakrivi propadanje simodolske govedi, mi je v tej razpravi vseeno, kajti pameten človek zato ne bo trdil, da simodolska goved ni za Kranjsko. Pečati se mi je edino le z okoliščinami, ki utegnejo zabraniti simodolski pasmi, prilagoditi se novemu domu na Kranjskem, in sicer s tistimi okoliščinami, ki jih morda ni mogoče odvrniti.

Okoliščine, ki jih imam v mislih, pa ne morejo biti druge, če posežem v biologijo, kakor tiste, ki jih zasledim v medsebojnih zvezah med živalskim organizmom in naravo, kjer žival mora živeti. Te okoliščine so pglavito podnebje, tla (geološka formacija), krma in nje kemijska sestava.

Da bi kranjsko podnebje ne prijalo simodolski govedi, je smešna trditev. Mi imamo kontinentalno podnebje, enako šviškim pokrajinam, kjer je simodolska goved doma, in po Dolenjskem in Notranjskem še bolj enako deželam južne Nemčije, kjer je tudi, in sicer z najboljšim uspehom splošno razširjena ta pasma in so se celo izcimile posebne simodolske pasemske vrste. Vremenske razlike, razlike v letnih časih, razlike solarizacije, zračnega pritiska in zračnih tokov so pri nas slične ali vsaj bistveno ne veliko drugačne. Kdor bi burjo na Notranjskem stavil za kako oviro, ta ne ve, kaj je burja, in ne pozna njenih fizioloških učinkov. Kras (kot geološka formacija, ki je burjav in neburjav, obraščen in neobraščen) je za simodolsko pasmo iz stališča podnebja tako prikladen, kakor druge pokrajine, in ker ima simodolska pasma v sebi največjo silo prilagodenja, zato lahko rečemo: Če za Notranjsko, kjer sta burja in Kras, ne prija simodolska pasma, potem še manj prija druge tuje pasme, n. pr. rjava šviška (ki jo s pridom razširjajo po goriškem Krasu že desetletja) ali celo pomurska, ki je od doma vajena na veliko bolj hladne in vlažne alpske razmere, kakor jih nudi Kras. Torej: najprej pomisliti, in šele potem apodiktško kaj trditi!

Kolikor so nam danes znani uspehi silno obširnih poskusenj s simodolsko pasmo zunaj njene domovine, zahteva ta pasma tla (geološko formacijo), ki donajajo krmo nasičeno z naravnim apnom. Ker imamo na Kranjskem skoraj izključno apnena tla, torej

ni govora, da bi kranjska tla ne prijala simodolski pasmi. Če so pa kje obdelana apnena tla izsesana, da nimajo apna, ki ga rastline lahko použijejo, je to tehniška hiba kmetovanja, ki se z umetnim gnojenjem takoalitako mora popraviti, ne le zaradi živinoreje, ampak tudi zaradi potrebne rodovitnosti. Kjer je kosto-lomnica doma, kjer živina gloda les, žre cunje ter usnje itd., tjakaj ne sodi ne simodolska in tudi ne katerakoli druga goved. Ljubljansko barje, kjer se ne prideluje zadosti apnene klaje, ni iz tega razloga ne za simodolsko in ravno tako tudi ne za pingavsko ali pomursko pasmo; a kjer je v teh krajih gnojenje umno, uspeva vendarle tudi simodolska pasma, kajti videl sem na ljubljanskem barju prav dober zarod po simodolskih bikih. V dolini od Dobrove pri Ljubljani tja čez Horjul v Vrzedenc rase na tamkajšnjih mokrih tleh veliko krme, ki gotovo ni zadosti apnena, če se ta hiba umetno ne popravlja, in vendar Horjulci trdijo, da jim simodolska živina in njen zarod dobro uspeva. Notranjska tla, zlasti Pivka, so idealna za simodolsko pasmo, zakaj naj torej imajo Horjulci prednost, da vzlic manjši prikladnosti svojih tal smejo imeti izborno simodolsko pasmo, ki jim bo po mojem prepričanju res dobro hasnila, dočim naj se Notranjci ponižno zadovoljijo z veliko manj vredno pomursko pasmo, ki naj jo v naših intenzivnih razmerah in z ozirom na naše znano bodoče razvitje kmetijstva vrag vzeme!

Pri nas pridelana krma in njena kemijska sestava prav gotovo prijata simodolski pasmi in kakovost naše krme nikakor ne more veljati za ugovor proti tej pasmi. Kemijska sestava naše krme v marsičem in povsod res ni prava, čemur smo sami vzrok, a nihče naj ne misli, da je v deželah, ki so v kmetijstvu pred nami, tudi povsod res veliko bolje. V umetnih gnojilih imamo sredstva, da stare grehe popravimo, in vsa zasluga na Kranjskem gre naši c. kr. kmetijski družbi, da z mogočnimi koraki stopamo po potu izboljševanja in spreobrnjenja. Res ni na Dolenjskem in na Notranjskem tiste flore na tamošnjih senožetih in pašnikih in tiste koncentracije redilnih snovi v klaji, kakor na planinah (bodisi v Švici ali na Gorenjskem), a to naj nas ne moti; če bi zaradi nedostatka planinske krme morali zavreči simodolsko pasmo, ki ima največjo prilagoditveno silo, potem bi istotako morali zavreči pingavsko in celo pomursko pasmo. Reservoir za regeneracijo goveje živine v pokrajinah s podnebjem kakor je naše in kjer gospodarske razmere ne pripuščajo vedno ter skoziinskozi naravne vzreje goveje živine, so bile in ostanejo alpske pasme, in če se jih že moramo posluževati, **izberimo pač tisto, ki je najboljša glede koristi in prilagoditvene sile.**

V predstojećem sem teorijsko spodbijal ugovore proti simodolski govedi, ki se morejo navajati iz patološkega in biološkega stališča. Spodbijati jih na podlagi poskušanj (prakse) pri nas še danes ne gre, kajti desetletne poskušnje s simodolskimi biki, ki so sporadično razdeljeni po deželi, iz patološkega in biološkega stališča nikakor še niso merodajne. V posebnem poglavju bom pač razmotrival sponašanje simodolske pasme na Kranjskem na podstavi tistega, kar je vidno in kar naši kmetje sami trdijo.

Nekaj pa že na tem mestu moram omeniti. Če je kdo videl le par goved simodolskega pokolenja, pri nas v deželi skotenih, ne pa vsega, kar se da videti, in če ni obenem tudi vseh razmer primerjajoče pro-

učeval, temu odrekam pravico kar tjavendan in smelo izreči uničevalno sodbo. Dotičnik naj preišče, ali sme kake manj vredne potomce simodolskih bikov, ki jih je slučajno videl, staviti za merilo. Trditi, da bi simodolski biki pri nas kar naenkrat izgubili svojo podedovalno silo, je nezmisel, ki je pač ne bo noben cootehnik trdil, torej sta vzrok manjvrednim produktom iz križanja simodolske govedi z domačo napačno in pomanjkljivo vzrejo in oskrbovanje, zlasti napake, ki sem jih popisal v poglavju „Poglavitne napake naše živinoreje“. Če govedo ne razvije do viška svojih prirojenih lastnosti, dasi je to možno, potem ni pasma vzrok, temveč živinorejec. Pomisliti je pa tudi treba, da pri prekriževanju sodelujeta dve različni živali z različnimi podedovalnimi silami in je le izredno večjemu biologu mogoče dognati, ktera žival pod danimi razmerami in zakaj vtisne svojemu zarodu večjo individualnost kakor druga. Pretvarjanje podedovalne sile v pozitivnem ali negativnem smislu pa tiči v fizioloških izpremeh, torej tudi propadanje pasme; tako pretvarjanje pri našem podnebjem, ki je skoraj popolnoma slično šviškemu in celo južnonemškemu, in na naših apnenih tleh se pa zelo počasno more vršiti in ga gotovo ni dognati pri živalih prvega in drugega pokolenja, kakršne je pri nas edino šele videti, zato je **velika strokovna smelost** pri naših poskusnjah s simodolsko pasmo izrekati obsodbe, celo ker vemo, da se pri nas delajo pri vzreji in oskrbi govedi mnogoštevilne napake na vseh koncih in krajih ter je po mojem iskrenem prepričanju kake neuspehe staviti največ na rovaš teh napak.

Tudi meni so bili vcepljeni predsodki proti simodolski pasmi, ki sem se jih pa pozneje srečno otesel, ko sem videl kaj po svetu in sem si upal na podlagi tega ustvariti svoje mnenje. Morda ga ni Slovenca, ki bi bil toliko proučeval kmetijstvo po drugih deželah kakor jaz. Bil sem v vseh deželah naše tostranske države in tudi na Ogrskem, prepotoval sem parkrat nekatere nemške države, bil sem večkrat v Švici, dvakrat na Francoskem, enkrat na Danskem, Holandskem in Švedskem, pa tudi v Gorenji Italiji. Že davno sem opustil ogledovanje paradnih kmetijskih naprav in organizacij, ki so največkrat le slepila in lepa podjetja na popirju, ki pa niso nikaka znamenja splošnjega kmetijstva dotičnih dežel. Mi moramo globoče poseči, moramo iti med kmete in med njimi proučevati uspehe kmetijskega pospeševanja, moramo slišati njih mnenje, ki, prav presojano, poda šele pravo sliko. V knjigah je veliko lepega pisane o kmetijstvu raznih dežel, dejansko je pa vse drugače, in če upoštevamo vse okoliščine, lahko trdim, da naš kmet razmerno ni slab, v marsičem pa poseka kmete drugih hvalisanih dežel, in lahko bi jasno dokazal, kakšno ogromno delo je zvršila s svojimi skromnimi sredstvi c. kr. kmetijska družba kranjska za tehniški napredek kranjskega kmetijstva. Da se to prizna, je seveda potrebno poznanje razmer ter zgodovine našega kmetijstva, strokovna nabrazba, nepristranost, in je treba znati ločiti delo od dela! Ker vsega tega pri nas ne dostaja, zato toliko krivičnih trditev. Po opičje posnemati, kar drugje zasnujejo, kjer so čisto druge razmere in drugačen kmet, nekaj vpeljevati, kar za nas sploh ni ali za kar še nismo zreli, je, milo rečeno, neumestno. Dajmo si čas, zidajmo od temelja navzgor in ne pričenjajmo pri strehi! Žal, da ne smem odkritosrčno govoriti. Marsikaj pikrega glede našega pospeševanja živinoreje bi lahko zapisal, a rajši opustim, to pa vendar rečem, da

smo včasih podobni otrokom, ki se z vso resnostjo igrajo vojake. Zakaj se prezira naš v bistvu izboren zakon o povzdigi živinoreje in se glede izpeljave pušča na popirju, pač se pa nalagajo kmetu vsi stroški, ki izvirajo iz izpeljave tega zakona, ki je pa le formalna in prav nič dejanska! Najnaprednejše dežele brez takega zakona ne morejo izhajati, kako naj mi izhajamo, dasi pri nas tiči eno naših največjih zel v nedostatkem številu sposobnih bikov. Računajmo z dejanskimi razmerami, ne mislimo, da zadostuje samo pouk. Katekizem nas uči, da ne smemo krasti, a državna oblast to božjo zapoved vendar prav krepko s §§ kazenskega zakona uveljavlja. Navidezno sem s svojo razpravo zašel, resnično mi je pa bil namen tega odstavka pisati med vrstami.

Ker se je pri nas že govorilo o manj vrednih simodolskih produktih, ne da bi se zasledovali in znanstveno dognali vzroki manjše vrednosti, ker sem že jaz govoril o „primerjajoči živinorejski vedi“ o „primerjajoči patologiji živali“ in se je na drugem mestu pisalo o „simptomatologiji“ in splošno o „patologiji“, zato navajam iz gotovega vzroka (četudi se mi bo očitalo, da sem to storil brez vsake zveze) naslednje poročilo iz Badenskega, kjer je po mojem mnenju najbolje organizovano pospeševanje živinoreje (simodolske pasme) izmed vseh dežel, ki jih poznamo iz svojega ogleda ali iz tozadevne književnosti. Poročilo slove:

„Trud, ki ga ima država (namreč badenska) s povzdigo živinoreje in z delovanjem za razpečevanje živine, je dovolj znan. Prejšnji tehniški voditelj reje, tajni višji vladni svetnik Lydtin, je vedel z jasnim vpogledom in z veliko bistroumnostjo pravo zadeti in dati živinoreji pravo smer. Njemu se je največ zahvaliti za procvit gorenjebadske živinoreje, kajti snoval je živinorejske zadruge, dajal je navodila živinozdravnikom ter jih je naobrazil za izredne poznavalce, ki je z njimi mogel svoje misli utelesiti. Bodi tukaj povedano, da je Lydtin izposloval pri državnem izpitu prav posebno znanje živinoreje od strani badenskih okrožnih živinozdravnikov, znanje, kakršnega nobena država ne zahteva od svojih uslužbenih živinozdravnikov. Če živinozdravnik na Badenskem glede povzdige živinoreje zavzema vse drugačno mesto kakor v ostali Nemčiji (in celo v Avstriji, Opomba pis.), ni to posledica stanu kot takega, temveč boljše izobrazbe za ta poklic. Badenski živinozdravniki zavzemajo po vsej pravici izjemno mesto, in če se, sklicevaje na Badensko, govorijo sodelovanju živinozdravniškega stanu pri živinoreji, naj se nikar ne prezre, da badenska država zahteva kot predpogoj porabe živinozdravnikov v živinorejske svrhe dokazila o posebnem znanju in o usposobljenju, kakršna drugje niso znana. Vrhutega se nastavljajo v živinorejskih okrajih le tisti živinozdravniki, ki so se posebno sposobne izkazali. Celo na Badenskem so torej na praktičnem stališču, da živinozdravniška predizobrazba sama zasenikakor ni zadostna za uspešno delovanje pri živinoreji.“

V naši deželi je živinoreja sploh važna, v nekterih okrajih je celo poglavitna panoga kmetijstva, zato pa prej ko slej polagoma moramo priti do strokovno naobraženih oseb, ki bodo v vednem stiku s kmeti vodili akcijo v prosep živinoreje. Take osebe si pa mislim od ktereakoli nastavljene živinozdravnike, razbremenjene birokratskega

dela, a naobražene enako badenskim živinozdravnikom. Naš živinozdravniški naraščaj, v kolikor je ambiciozen, pa pozivam, naj pogleda preko naših mej, da se strezne od slavlja zmage avstrijskih izpitol in spozna, da sta drugje teoretiška in praktiška cootehnika in veterinarstvo vse drugače razvita kakor pri nas. Vsak stan in vsaka oseba posebej ima edino in le tisti ugled, ki si ga z velikim naporom le sam pribori; osebe, ki niso sposobne in so srečne, da dobe ugled (ali plačo) kar na povelje, se pač prikažejo, a izginejo tudi brez sledu, ne da bi resnično kaj koristile!

Skušal sem v predstojećem ovreči ugovore proti simodolski pasmi, ki se stavijo ali se morda utegnejo staviti iz strogo patologijskega in biologijskega stališča. So pa lahko še drugi ugovori (ki sem jih deloma že čul), sicer tudi spadajoči v patologijo in biologijo, ki so pa bolj praktiško-gospodarske narave in jih zato v naslednjem posebej obravnavam.

En tak ugovor je **propadanje spolskega nagona** pri simodolski govedi. Nekaj je res na tem, a splošnji vzrok ni degeneracija spolovil in tej sledeča neplodnost, ki se takoalitako pojavlja semtertja pri živalih vsake pasme, temveč napačno ravnanje s simodolskim naraščajem. Pri nas je vzreja telet še večinoma skoziinskozi napačna, kakor sem popisal v prvem poglavju tega spisa. Šele v drugem letu prično pri nas goved bolje krmiti. Simodolska pasma pa ima prirojeno lastnost, da ima razmeroma več tvorečih stanic, ima krepka prebavila ter je silno ješča, zato se pa žival te pasme takoj zdebili, kadar pride k preobilni in k pretečni krmi **brez zadostnega gibanja**. V takih razmerah in pri našem ravnanju so posledice leni ali popolnoma nesposobni biki in jalove junice. Zaradi neplodnosti simodolske pasme se ne sme ona dolžiti, ampak nepravilno krmljenje in oskrba. Tudi manjša mlečnost mladih krav ima deloma vzrok v teh okoliščinah.

Drug praktiško-gospodarski ugovor je trditev, da **simodolska goved potrebuje preveč krme** in zato ni primerna za malega kmečkega posestnika. Potrebno množino krme je v našem slučaju presojati od dveh strani. Govedo se mora do sitega najesti in pri tem zaužije toliko, kolikor je primerno prostornini njegovih prebavil; potem pa pride glad, t. j. potreba po novi krmi, tem prej, čim hitreje in bolje se vrši prebavljanje. Prostornina prebavil je v prvi vrsti zavisna od velikosti živali. Odraslo simodolsko govedo je precej enako veliko kakor pincgavsko ali pomursko, zato potrebuje ob enakih razmerah tudi enako krmo. Razmere pa vendar niso enake, kajti živali simodolske pasme imajo vsled doldotrajne pravilne vzreje in dobre rejne odbire prirojena prebavila razmeroma manjše prostornine, zato jaz naravnost trdim, da zdravo simodolsko govedo za enkratno nasičenje potrebuje manj krme kakor kako naše domače zdravo ter enako veliko govedo pincgavske ali pomurske pasme, ker ima zadnje vsled nepravilne vzreje raztegnjena prebavila večje prostornine. Če pa v takih razmerah domače govedo manj zaužije, pa gre to na rovaš ohlapnosti in oslavljenja prebavil in je to patologijski moment, ki je iz gospodarskega stališča samoobsebi umevno slab in ga noben razsoden človek ne bo smatral za prednost. Čim zdravejša so prebavila, tem hitreje prebavijo in tem hitreje pride zopet glad, in gladno govedo s krepkimi prebavili skuša utešiti svoj glad s čimer je: ono žre vse vprek. Tako zdravo govedo, ki mu pravimo, da je ješče, je ideal

kmetovalca. Ker simodolsko govedo krepko in hitro prebavlja, postane tudi kmalu lačno; ono je ješče in ni izbirično, in če zaraditega več pojé kakor enako veliko domače govedo z ohlapnimi prebavili ter se za napolnjenje želodca poleg dobre krme zadovolji tudi s slabšimi krmili, je to le zelo velika prednost simodolske živine, ne pa napaka, ki se ji sme očitati. Ta prednost je simodolski pasmi prirojena. Če pa redimo domačo pincgavsko ali pomursko goved, je pa naša gospodarska dolžnost, da stremimo za tako lastnostjo tudi pri tej govedi. Če je naša pincgavska in pomurska goved mnogokrat znatno manjša kakor simodolska, je to njena samotogenska lastnost, ki zanjo pač pridno skrbimo z napačno vzrejo, s porabo slabih in preutrujenih bikov in s prezgodnjim zaskočenjem junic! Tak dvomljiv uspeh prav lahko dosežemo tudi s simodolsko pasmo, le potem ne smemo govoriti o degeneraciji pasme vsled naših podnebnih in talnih razmer.

Mlečnost simodolske pasme, ki se pa mora, kakor pri vsaki drugi pasmi, pravilno presojati, je gotovo večja kakor pincgavske in celo slabo mlečne pomurske pasme. Pravilna vzreja in oskrba ter umna odbira pri reji je seveda predpogoj zadostne mlečnosti. Opozorjam na to kar sem že pisal, veščaki pa kaj več lahko posnamejo iz obširne književnosti o simodolski pasmi.

O rastnosti in zgodnji zrelosti simodolske pasme v primeri z drugimi pasmami, ki hodijo v poštev, ni kaj pisati, ker so to lastnosti omenjene pasme, ki jih pač nihče ne more zanikati. Kdo ne bo vedel ceniti velike gospodarske koristi, če vzredim v treh letih velikega doraslega simodolskega vola v primeri z gospodarsko potratnostjo, če moram pet let čakati, da dorase enako velik pomurski vol?

Pitalna sposobnost simodolcev je tako velika in izredna, da ji nihče ne more ugovarjati; uspehi vsakoletnih berlinskih razstav pitane živine to neovržno dokazujejo. Simodolsko žival vzlic njeni večji ješčnosti ne le hitreje, temveč veliko ceneje opitam in spravim do gotove teže, kakor enako staro in veliko žival pincgavske ali pomurske pasme. Meso simodolske govedi je okusno in mišična vlakna so pri neprestarih živalih dovolj nežna.

Znatna sposobnost simodolcev za vprego je dokazana po vprežnih preskušnjah „Nemške kmetijske družbe“, odlične strokovne korporacije, ki nima para na svetu. Pač so simodolci najbolj sposobni za težko in počasno vožnjo, so za vprego boljši kakor pincgavci, a v hitrosti jih seveda posekajo pomurski ali celo ogrski voli. Kaj mislim o reji vprežne živine iz gospodarskega stališča v naših intenzivnih kmetijskih razmerih in z ozirom na bližnjo bodočnost, to sem že opisal. Omeniti mi je tudi vbojlivost simodolske govedi, ki prihaja od njene vzreje in ji je prešla v kri, dejstvo, ki ga je pri vožnji tudi upoštevati. Omenjam tudi veliko krotkost simodolskih bikov v primeri z divjim pomurcem.

Ko govorim o vprežni sposobnosti simodolske pasme, ne smem pozabiti še na dva ugovora. Navidez so svetlobarvni in razmerno majhni parklji simodolske govedi občutljivi, kar lahko moti in vodi do napačne sodbe. Svetla barva parkljev je lastnost pasme, ki nič ne vpliva na njih trdnost. Majhni parklji so posledica stoletnega pravilnega oskrbovanja (v Švici parklje redno prirezujejo in prirejajo), od trdih hlevskih tal, od zadostnega gibanja na planem in od

dosledne rejne odbire. Dobrota parkljev simodolske govedi se še primerjati ne da z dobroto cokljastih ter mehkih parkljev naše živine, ki večinoma stoji na debeli plasti mehke stelje ali celo mokrega gnoja in se zlasti v mladosti veliko premalo giblje na planem na trdih tleh. Odlični kmečki živinorejci iz Cerknice mi je pred kratkim pripovedoval, da spomladi mladi simodolski zarod na tamošnjem trdem kraškem pašniku laže hodi kakor domača živina. Odločno je pa obsojati, če ima simodolsko govedo preveč navpične skočne členke, kar se prav pogosto nahaja. To je ugovor, sicer neznamen, ki velja. Zato pa vendar naša domača goved ni trdnjša v nogah; to se zlasti vidi, kadar zaskočujejo simodolski biki, ki se z vso težo vpro na zadnji nogi, dočim domači biki niti ne znajo ali ne morejo držati svoje teže večinoma na zadnjih nogah, temveč jo zavale pretežno na sprednji del. Kakšne nepravilnosti iz tega izvirajo, ve presoditi vsak praktičen živinorejec.

Nekaj nasvetov k bližajoči se trgatvi.

Letošnja vinska letina bo zaostala za lansko in predlansko ne samo glede množine, marveč najbrž tudi glede kakovosti. Zimski in spomladanski mrazovi, deloma deževno, deloma premrzlo vreme za časa cvetenja, dalje pogosti viharji, toča ter tupatam v bolj južnih krajih tudi suša in peronospora, vse to je letošnji vinski pridelek zmanjšalo, in če nastopi deževno vreme jeseni, se more z gotovostjo računati v Avstro-Ogrski na za $\frac{1}{2}$ manjši pridelek od lanskega leta. Ponekod se utegne pridelati enaka množina kakor lani, toda kakovost vina ne bo dosegala lanskega pridelka. Zato je pa potrebno, da se pri letošnji trgatvi jako skrbno in oprezno postopa, da se vsaj s pomočjo umnega spravljjanja in kletarjenja nadomesti, kar narava vzame.

Glavna skrb vsakega previdnega vinogradnika bodi, da ne prične s trgatvijo, dokler ni grozdje popolnoma zrelo, ter da pazi ne samo na skrbno odstranjevanje nezrelega in negnilega grozda od dozorelega in popolnoma zdravega že v vinogradu, marveč da gleda tudi na največjo snago pri posodi ter v kleti sploh, kajti od pravilnega spravljjanja je odvisna vsa stanovitnost vina.

Da se trgatve ne vrši prezgodaj in po možnosti le v lepem vremenu, naj bi na to delovala in vplivala v prvi vrsti županstva, ki naj bi jih podpirali kmetijske podružnice, kmečke zveze, vinarske zadruge in drugi vplivni faktorji v dotičnem okraju.

Če se s trgatvijo počaka, dokler popolnoma ne dozori, to je ko grozdni peclji že nekoliko olesene, pridobi mošt sladkobe ter izgubi kisline, vsled česar ni treba takega mošta umetno zboljševati z dodajanjem sladkorja ter z odkisovanjem — kar je po novem vinskem zakonu le pod gotovimi pogoji in do gotove meje dovoljeno; pač pa sme neovirano vsakdo pomešati staro vino med novo.

Če pa kdo pride v neprijeten položaj, da mora svoj mošt zboljšati, da mu doda sladkorja — alkohol se navadnemu moštu ali vinu ne sme dodajati — potem mora to naznaniti pristojnemu glavarstvu, in sicer do 30. novembra, in ne sme tega izvršiti, preden ne dobi uradnega dovoljenja. V prošnji mora navesti, zakaj to stori in koliko sladkorja namerava dodati na 100 litrov mošta. Po dovršenem oslajenju mora zopet naznaniti, in sicer najkasneje do 15. decembra, koliko cukra je dodal. Pripomni se, da se tako zboljšanje mošta ne sme prodajati za „pristočno vino“ marveč le za „vino“. Za tako dovoljenje lahko prosi vsa občina ali kaka korporacija

za več njih skupaj. (Vse tozadevne prošnje so koleka proste.)

Vsekako je pa bolje, če se rajši slabejša vina na ta način zboljšajo, da se jim dodajo ali primešajo močnejša naravna vina, ki se dandanes lahko poceni dobe in je stem izključena vsa nevarnost zapeljivih dejanj in se nihče ne izpostavi nevarnosti, da bi bil proglašen za ponarejalca vin.

Dovoljena je tudi naprava domače pijače ali petijota, pa le za domačo porabo, nikakor pa ne za prodajo. Tudi napravo domače pijače je treba naznaniti, navedši množino v hl, pristojnemu županstvu, in sicer najkasneje do 31. januarja; županstva pa morajo predložiti take izkaze do 15. februarja pristojnemu glavarstvu. Iz gnilega grozdja napravljena domača pijača brez dodatka sladkorja ali vode ni vezana na tako naznanilo. O nadaljnjih tozadevnih predpisih se vsakdo lahko pouči iz novega vinskega zakona z dne 12. aprila 1907, ki ga mora imeti vsak pridelovalec in prodajalec vina, torej vsak vinogradnik in gostilničar, vinotržec, lekarnar, kavarnar itd. vidno razobešenega v prostoru, kjer vino hrani ali prodaja. Kdor nima takega zakona, zapade kazni do 200 K ali 14 dni zopora. F. Gombač.

Ozimna reč in pšenica.

Prebivalstvo narašča, naraščati mora tudi kruh! Kako pa naj se pomnoži živež, ko ga moramo vedno le na enako velikem prostoru pridelovati. Zemlje nikakor ne moremo povečati, pač pa pomnožiti njeno rodovitnost in potem moremo brez strahu gledati v bodočnost. Nihče ne bo tajil, da je pridelek žita večji, če mu gnojimo; gotovo je tudi, da je kakovost žita, ki je zrastle na gnojeni njivi, veliko večje hranilne vrednosti, kakor pa negnojene žita. To so resnice, ki se nikdar ne dajo ovreči. Dosedaj se je gnojilo skoraj izključno le s hlevskim gnojem, vendar postane sčasom tudi to gnojenje pomankljivo, če upoštevamo preiskave kmetijskih učenjakov, ki so preračunili, da vzame zemlji v srednji letini na 1 ha:

	kalija,	fosforove kisline,	dušika
ozimna pšenica	44 kg	34 kg	84 kg
ozimna reč	56 kg	32 kg	62 kg

V 1000 kg dobrega hlevskega gnoja pa se nahaja le 4—6 kg kalija, 2—2½ kg fosforove kisline in 1 do 5 kg dušika; torej je popolnoma izključno, da bi bilo mogoče s hlevskim gnojem v zemljo toliko hranilnih snovi spraviti, kolikor jih potrebuje, kajti kdo ima toliko hlevskega gnoja na razpolago, da bi mogel lačno zemljo dobrega nasititi?

Vsled tega bomo rabili umetna gnojila, ne bomo pa pozabili zraven teh na hlevski gnoj, ampak menjavali, to je gnojili enkrat s hlevskim gnojem, drugikrat pa z umetnimi gnojili.

Če se gnoji samo z umetnimi gnojili, se priporoča z ozirom na mnogoštevilne poskuse vzeti za pšenico na 1 ha = 1¼ orala:

100—150 kg 40 % kalijeve soli,
350—500 kg Tomasove žlindre in
70—140 kg čilskega solitra.

Za reč: 130—150 kg 40 % kalijeve soli,
400—600 kg Tomasove žlindre in
100—140 kg čilskega solitra.

Kdor pa gnoji obenem z umetnimi gnojili še s hlevskim gnojem, naj vzame približno polovico zgoraj navedenih množin umetnih gnojil.

Napaka, ki se pri rabi umetnih gnojil prav pogosto nahaja, je to, da mnogi kmetovalci mislijo, da

vsaka tvarina, ki jo imenujejo umetno gnojilo, more hlevski gnoj nadomestiti ali popolniti. Toda rastline potrebujejo, kakor kažejo zgoraj navedena števila, več hranilnih snovi (kalija, fosforove kisline in dušika), in zato je treba vselej, kadar z umetnimi gnojili hočemo hlevski gnoj nadomestiti, zemlji dati vseh omenjenih hranilnih snovi. Ta napaka se napravi največkrat stem, da se gnoji po stari navadi v premnogih slučajih le samo s Tomasovo žlindro. S tem gnojenjem damo zemlji le fosforove kisline. Če naj bo gnojenje z umetnimi gnojili uspešno, ne sme nikdar manjkati pri gnojenju kalija, kar se še tako pogosto dogaja.

Za pšenico in reč vzemimo torej vselej 40 % kalijevo sol, Tomasovo žlindro in čilski soliter. 40 % kalijevo sol in Tomasovo žlindro najbolje pred porabo dobro skupaj premešamo in hitro po mešanju po polju potrosimo. Najbolje je gnojila pred setvijo potrositi in ne pregloboko podorati ali vsaj dobro zavleči. S čilskim solitrom gnojimo vedno spomladi, in sicer se priporoča takole ravnanje. V prvi vrsti moramo biti z gnojenjem s čilskim solitrom prav previdni in ga ne trositi, ko so rastline od dežja ali rose mokre, kajti potem to gnojilo na njih obvisi in jih osmadi. Ozimnim setvam sicer lahko damo čilski soliter že jeseni, a le tedaj, če so v zelo slabi zemlji, če se zelo slabo razvijajo in se je bati, da bi zimo težko prestale. Če so setve jeseni normalne, tedaj se pognojijo s tretjino določene množine čilskega solitra, ko se vzbudi narava spomladi, drugo tretjino 3 ali 4 tedne pozneje in zadnjo tretjino, ko začne žitno klasje poganjati. Če so rastline zelo bujne, tedaj bodimo z drugim ali s tretjim deležem čilskega solitra previdni, in včasih je celo potrebno, da en delež popolnoma izostane, da žito ne poleže.

M.

Gospodarskopoučni izlet slovenskih kmetovalcev na Češko.

(Konec.)

Zelje se najprej očisti, umije, potem se zreže, na velikih mizah, soli in skoz posebne, v to svrhu narejene luknje se meče naravnost v velike, zidane in z emajliranimi deščicami obložene ogromne kadi (jarine), kamor gre v vsako več vagonov zelja. Zelje se tu dobro stlači in močno obteži, kar je poglavitna stvar, tako da se res imenitno drži. Pokusili smo eno leto staro zelje, ki je bilo izvrstnega, svežega okusa.

Poleg zelja vkladajo tudi kumare itd. Društvo razpošilja tudi svežo zelenjad, zlasti čebulo in kumare, v celih vagonih.

Denarni promet društva znaša nad ¼ milijona kron na leto.

Ko smo si zavod ogledali, smo gospode zahvalili za prijazni sprejem in smo se v kočijah vrnili po daljši, a romantični poti čez Kanjk (Kaňk), predmestje Kutne gore, kjer se je največ srebrne rude dobivalo, nazaj v Kutno goru. Stem je bil tudi program našega potovanja končan, in nekaj udeležencev se je že s prvim večernim vlakom odpeljalo na Dunaj. Ostale, kakih 40 oseb, je gospodarsko društvo povabilo na večerjo, kamor smo pa mi dobavili buteljska vina iz vzorne državne kleti v Rudolfovem.

Pri fini večerji in pristni naši domači kapljici, ki je našim tovarišem Čehom zelo ugajala, se je razvila živalna zabava.

Prvi se je oglašil g. dr. Božič iz Celja, ki je v daljšem navdušenem govoru napil slovenski domovini, kamor se vračamo.

Agrarni državni poslanec g. Jos. Švejek, veliki kmet iz Sv. Katarine pri Kutni gori, je napil slovenskim gostom in češkoslovenski vzajemnosti zlasti na gospodarskem in kulturnem polju.

Kaplan g. Gnidovec iz Št. Vida je napil voditelju potovalcev in ga je v pristrčnih besedah zahvalil v imenu udeležencev potovanja.

Voditelj potovalcev B. Skalický je v daljšem govoru opisal vse potovanje, ljubeznivi in pristrčni sprejem od vseh čeških, zlasti agrarnih slojev, in je izrekel še enkrat pristrčno zahvalo vsem, ki so k temu pripomogli, zlasti češkemu odseku deželnega kmetijskega sveta in raznim kmetijskim korporacijam; napil pa je gospodarskemu društvu in g. poslancu Švejku ter češkim agrarcem sploh. Po odposlanem pozdravu nj. ekselenci agrarcu in ministru Prašku se je vršilo še več pristrčnih napitnic. G. podžupan Novotný je napil srečni vrnitvi Slovencev v domovino, g. Kuralt iz Šenčurja vinarskemu in sadjarskemu nadzorniku g. Fořtu, za kar ga je ta zahvalil.

Ravnatelj g. Štrekelj iz Gorice je priporočal vzajemnost v gospodarskih vprašanjih.

Ko je nadzornik Skalický posebno opozoril na opasni položaj jugoslovanskih vinogradnikov, ki ne morejo svojih pridelkov spečevati, je gosp. nadzornik Fořt obljubil delovati na to, da se pri veliki sadjarski in poljedelski razstavi, ki jo deželni kmetijski svet namerava prirediti l. 1910. v Pragi, odkaže poseben oddelek jugoslovanskim vinom, da se Čehi seznanijo z našimi izdelki, kar je izzvalo živahno pritrjevanje.

Vrnili smo se utrujeni od premnogih vtisov in od napornega potovanja. Zadoščenje pa nam je bilo vsem, da se nismo trudili zastonj.

Videli smo velikanski gospodarski in kulturni napredek bratov Čehov in vsi smo v srcu želeli, da bi se urešničila naša želja, da bi tudi naš slovenski kmet sledil zavednemu češkemu kmetu na polju napredka.

Hvala naši velezaslužni c. kr. kmetijski družbi, ki je potovanje priredila. Najsrčnejša hvala pa bodi še enkrat izrečena bratom Čehom, zlasti pa onim korporacijam in posameznikom, ki so omogočili naš izlet, v prvi vrsti češkemu odboru deželnega kulturnega sveta v Pragi, zastopniku češkega kmetijstva.

Srečna hvala bodi izrečena češki žurnalistiki, ki nas je povsod s prijazno besedo spremljala in je za nas odpirala srca vseh slojev vrliga češkega naroda.

Končno bodi izrečena tudi iskrena zahvala vsem onim gospodom na Češkem, ki so mi pripomogli k sestavi tega spisa z raznimi podatki in zlasti z lepimi slikami.

B. Skalický.

Poročilo

o poučnem potovanju kmetijske podružnice v Kamniku na Koroško od 7. do 10. julija t. l.

Namen potovanja je bil, proučiti izboljševalna dela v koroških planinah in uredbo nižavskih pašnikov v Tinjah, obenem pa ogledati prilične gospodarske in krajeve zanimivosti.

Udeležencev je bilo 14, in sicer 6 iz Stranj, 2 iz Kamnika — vsi upravičenci planinske paše v kamniških planinah — 3 iz Mekinj in 3 iz raznih občin. Med temi je 9 udov kmetijske družbe in nekaj udov živinorejske zadrage.

Potovali smo iz Bistrice v Rožu po Medvedji dolini k pastirskim kočam na planini „Mače“. Planina leži 1630 m nad morsk gladino in je izboljšana. Na nji je iztrebljeno grmovje in je posejana z zlahtnimi

travami v umetnih kotlinah in na obsežnem travniku. Na prijazni ravnici stoji skupni hlev za 80 glav odrasle živine v 4 oddelkih. Hlev je tlakan s cementom in tudi stene so zidane do 2 m podzidka s kamenjem. Podstrešje služi za strop, a je nekoliko previsoko, ker je postavljeno dobro ped nad stenami. Ta vrzel povzroča, da pozimi vihar nanaša sneg v hlev, poleti pa prosto pušča nočni hlad na živino, za kar je itak oskrbljeno s stenskimi okni. Stene, pregraje in streha so večidel iz macesnovega lesa, ravnotako tudi korita za napajanje, žlebovi in vrata. Zunaj hleva je v celi dolžini vzorno urejeno gnojišče s tlakano, pokrito jamo za gnojnico. V neposredni bližini gnojišča pa leži z bodečo pocinjeno žico ograjen travnik, kjer je več vrst zlahtnih trav in detelj v najbujnejši rasti. Macesnov gozd je deloma posekan, ker se je veliko lesa potrebovalo za hlev in za turistiško kočjo, vendar je na planini še nekaj lepih dreves. Grmovje se iztreblja na ta način, da se poseka nad koreninami, vmes pa se trava poseje.

Planina „Mače“ sicer ni posebno velika — pase se 80 glav belanske govedi, nekaj konj in drobnice odkar je zboljšana — ima pa proti vetru zavarovano lego in — kar je največ vredno — močan studenec in dobra pota.

Zahodno stran planine vodi pot preko sedla Belšice v Bodental, odkoder je krasen razgled na bližnje gorske vrhove in niže ležeče gozde in ravnice. Po tej poti smo drugo jutro krenili na slovensko plajberško planino „Zelenico“, v Podljubelj in dalje na boroveljsko železnico.

Na plajberški planini, ki leži približno 1000 m nad morjem, se večinoma pase jalova goved. Planina ni velika, a zelo lepa, vendar še ne zboljšana. Služi bližnjim vsem za predplanino in ima samo 1 pastirsko kočjo. Odtod proti dolini stojijo jako lepi gozdi, mešani z macesnom, smreko in bukvijo. Vmes so lepe košenice in posamezna selišča, kjer se precej pečajo s svinjerejo, kar spričujejo obsežni zelniki in številni svinjaki. Pot do Podljubelja je enakomerno strma in je menda les edini tovarni predmet na njej, dokler se ne združi ob boroveljski ravnini z drugimi cestami in obrtnim življenjem. Odtod do Celovca je ravnina, podobna sorškemu polju, a za naše potovanje je bila razen obilnega dežja in kalne Drave brez posebnih spominov.

Isto popoldne smo ogledali v Celovcu g. Fr. Filija vzorni hlev molznih krav sive šviške pasme, kupljene na južnem Tirolskem. Krave so jako lepe, velike in dobre molznice. Vse so cepljene proti tuberkulozi, zato pa tudi trdka prodaja mleko do 50 h liter. V istem hlevu stoji 15 molznih, 5 izmolzenih krav in 6 telic, ki pa niso čistega plemena, ker si posestnik ne vzdržuje svojega junca. Hlevar, rojen Švicar, je zatrjeval, da daje marsiktera teh krav dnevno nad 20 l mleka; opitane pa vržejo po 500 kron in še več. Krmijo jih z zrezanim senom, s svežo krmo in vsaka žival dobi ob vsakem krmljenju približno 1 l nezdobljenih tropin. Nad hlevom je prostor za suho krmo, kjer stoji slamoreznica novejšega sestava z električno gonilno silo, ki nam jo je hlevar dragevolje spravil v tek in hvalil, kako enakomerno teče in reže.

Poleg hleva stoji svinjak v dveh oddelkih, z 12 stajami. En del je opuščen in služi le za kuhinjo, ker lesen strop ni vzdržal; drugi del je nanovo obokan in zelo praktično urejen. Prasiči velike angleške pasme so lepi in snažni. Zadaž za hlevom je vzorno gnojišče z veliko gnojnično jamo, z gnojničnim vozom in s pumpo.

Vzoren svinjak smo videli tudi v Tinjah pri nečakinji pokojnega prošta Serajnika. Ta svinjak nam je po svoji uredbi zelo ugajal. Kot posebnost v uredbi staj smo opazili vhode v obliki trikota v posamezne staje. Oni so 60—70 cm odstavljene s podbojem od pročelja korit, ki nosi vhodna vrata dveh sosednih, staj. Ta uredba ima svojo prednost v tem, da odprta vrata ne vzemo prav nič prostora na hodniku (tlaku), zaprta pa varujejo nesnage ob koritu. — Na istem posestvu smo videli tudi po transmisiji rabljeno vodno moč mlina za poljedelske stroje na gospodarskem posloju. Poslopja imajo visok nasip z mostom, kjer vozijo krmo in žito k strojem in shrambam. Jako praktično urejen je tudi krmilnik, kamor mečejo razrezano in tudi celo krmo.

Ta dan smo pri najboljšem vremenu ogledali tudi Vrbsko jezero do Poreč. (Dalje prih.)

Vprašanja in odgovori.

Drugi odgovor na 258. vprašanje v 14. št. „Kmet.“ Gospod A. Klinc nam je pisal o izdelovanju bezgovega vina naslednje: V Zedinjenih državah severne Amerike napravljajo mnogo vina iz bezgovih jagod. Tamkaj namreč rase po mejah in ponekod skupaj na celih oralih veliko bezga. Kmetovalci berejo bezgove jagode in jih postavljajo na trg. Zdrobljene jagode odtisnejo, sok pomešajo z vodo, mu pridenejo cukra ter ga puste, da pokipi kakor sploh mošt. Pravijo, da se morata dodati voda in cukar, drugače bi bilo bezgovo vino prekislo in pretrpko. — Opom. uredništva: Bezgove jagode imajo v sebi veliko kisline in čreslovine ter razmerno malo cukra. Če se pusti njih sok, da kar tak pokipi, kakor je, bi se izdelalo slabotno, malotrpežno, kislo in trpko vino. Z dodatkom vode se razredči kislina in čreslovina in z dodatkom cukra, ki iz njega pri kipenju nastane alkohol, se vino ojači in tako postane prijetnejše in bolj užitno. Koliko vode in koliko cukra je dodati, se mora šele izračunati.

Vprašanje 268. Pri nas so gorske senožeti že tako uničene, da se jih kmalu ne bo več splašalo kositi, zato se več posestnikov namerava pečati z ovčjerejo, češ da se senožeti v nekaterih letih popravijo, če se ne kose in se na njih ovce pasejo. Seveda bi pri tem govedoreja zelo trpela. Ali ste tega mnenja in kakšno ovčjo pasmo bi priporočali? (A. K. v S.)

Odgovor: Vaše gorske senožeti so zato uničene, ker jih že dolgo časa (morda 100 let in še več) kosite, ne da bi jih gnojili. Ni tako globoke vreče, da bi se končno vendar ne izpraznila. Prejenjati kositi in pričeti z ovčjo pašo, bi prav malo pomagalo, in vrhutega bi trpela govedoreja, ki je dobičkonosnejša kakor ovčjereja. Edino sredstvo popraviti gorske senožeti je gnojenje, in ker hlevski gnoj in gnojnica ne moreta priti v poštev, ostanejo le umetna gnojila. Pognojite senožeti vsako četrto leto jeseni na oral s 300—400 kg Tomasove žlindre in s 100—150 kg kalijeve soli ter vsako leto spomladi s kakšnimi 75 kg amonijevega sulfata, pa doživite čudeže. Pomanjkanje denarja ne sme biti izgovor, saj se denar dobi na posodo, in v take svrhe narejeno posojilo se ne obrestuje samo visoko, temveč se v najkrajšem času lahko vrne s skupičkom velikega pridelka.

Vprašanje 269. Posejal bi rad slabo zaraščen travnik s travnim semenom, zato vprašam, kdaj je za to najboljši čas? Kdaj je primeren čas travnik gnojiti in ali je hlevski gnoj dober v to svrhu? (I. H. v T.)

Odgovor: Slabo zaraščen travnik je spomladi podsejati z mešanico iz primernih trav in detelj. Travniki se more s pridom gnojiti s hlevskim gnojem, in sicer jeseni, da deževnica in snežnica gnojnico spravita v tla. Sicer je pa gnojenje

travnika s hlevskim gnojem potratno, ker pride premajhen del gnoja v prid in se ga večji del pogubi. Umneje je travnik gnojiti z gnojnico in z umetnimi gnojili.

Vprašanje 270. Ali je trsno listje, ki je bilo že trikrat škropljeno z modro galico, neškodljiva krma za živino? Listje se sedaj trga od 3—4 m visokih mladik. (I. D. v Z.)

Odgovor: Poskušnje so dognale, da z modro galico škropljeno trsno listje za krmo živine ni prav nič škodljivo, celo ker se porablja za krmo, ko je že precej od dežja sprano. Trsno zelenje je prav tečaa krma, zlasti za molzne krave, in bi ga bilo škoda zaradi škropljenja zametavati, kolikor se ga sme obirati brez škode za trto, oziroma za grozdje.

Vprašanje 271. Poslal sem Vam grozd za vzorec ter vprašam, zakaj je grozd raplast, t. j. redko jagodnat? Ali je to morda svojstvo te grozdne vrste? (I. D. v Z.)

Odgovor: Grozd je res morda kake trsne vrste, ki je oprhljiva in je zato prazen; lahko je pa vzrok tudi neugodno vreme za časa cvetenja, ki je oviralo dobro oplojenje. Poslani grozd je pa tudi na pečlju ranjen in se je zato pričel sušiti.

Vprašanje 272. Iz pašnika nameravam narediti senožet zato vprašam, če ga moram ograditi, ali če so pastirji dolžni paziti na živino? Ta pašnik je nekoliko zaraščena gmajna, kjer pasemo, in je moj delež pri polju. S kakšnim umetnim gnojilom naj ga pognojim? (A. K. v L.)

Odgovor: Če je pašnik, ki ga nameravate spremeniti v senožet, Vaša neomejena last, potem Vam ga ni treba ograditi, kajti pastirji, oziroma njih gospodarji, so odgovorni za škodo, ki jo naredi paseča se živina. Če pa imajo na Vašem deležu drugi pašne pravice, potem jim seveda paše ne smete braniti, dokler je ne odkupite, če je to sploh mogoče.

Vprašanje 273. Ali kaj pomaga zvoniti proti megli in toči? (A. K. v L.)

Odgovor: Pretresanje zraka, če je zadostno, utegne pomagati proti megli in toči. Zaraditega se je svoj čas vpeljalo streljanje proti toči, in sicer na način, da se je zrak precej visoko, oziroma daleč naokrog pretresaval. Pa poskušnje so pokazale, da je uspeh z najboljšimi strelnimi napravami še popolnoma nezadosten. Če dobro streljanje nič ne izda, je torej zvonjenje še manj vredno, ker največji zvon zrak še manj pretresa kakor streli.

Vprašanje 274. Kako se osuši soba, ki je pozimi mokra? Zidar mi priporoča stene namazati s katranom in jih potem pobeliti. Ali je to res in ali bi bilo kako drugo sredstvo boljše? (I. S. v N.)

Odgovor: Način osušenja mokrih sten v sobi je zavisen od tega, od kod vlaga prihaja. Ker je Vaša soba le pozimi mokra, so bržkone vzrok pretenke stene in slabo prezračevanje, in v tem slučaju ne pomaga mazanje sten s katranom, ali še boljše obložitev sten z osamujočimi pločami. Na tenkih stenah, ki so pozimi mrzle, se vlaga zraka zgosti na stenah v kaplje. Zadostno prezračevanje, t. j. odvajanje vlažnega zraka je v prvi vrsti potrebno. Če ni mogoče sten od zunaj dovolj zdebeliti, potem se na notranji strani oblože z debelimi osamujočimi pločami, ki se z malto omečejo, in med zidom ter pločami se pusti prazen prostor, kajti zrak sam tudi dobro osamuje. Kako je vse to narediti, ali kaj je ukreniti, če gre vlaga iz tal ali iz stavbnega gradiva in kje se dobe potrebna sredstva, Vas more poučiti vsak večš stavbnik, ne pa kak preprost kmečki zidar.

Vprašanje 275. Našo pašo smo razdelili pred 22 leti in jaz sem svoj delež izpremenil v sadovnjak; posestniki sosedne občine mi delajo v sadovnjaku škodo, a naš župan noče nič proti njim ukreniti. Kaj naj storim, da preprečim škodo, ki mi jo delajo sosedje s pašo? (S. O. v Č.)

Odgovor: Postopajte proti sosedom po deželnem zakonu, ki se tiče obrambe poljščine, pri čemer seveda mora župan

sodelovati. Župan se pri takem ravnanju ne bo lahko izmuznil, da si ne izključeno. Po tem zakonu, če je župan kaj vreden in je na svojem mestu, pridete najhitreje in najceneje do povrnitve škode, ki je v zakonu predpisana. Lahko pa sosede še drugače uženete. Naredite na sadovnjaku tablo z napisom „Prepovedana paša“. Če kdo potem vseeno pase, ga tožite v 30 dneh pri okrajnem sodišču zaradi motenja posesti, in pozneje, če ta rok zamudite, na priznanje, da ste svobodni služnosti do pašne pravice. Sitnosti in stroški sosedom že vzamejo veselje pasti po Vašem svetu.

Vprašanje 276. Vipavsko vino, hranjeno v prostoru, ki je do 26° topel, je pestalo po pretakanju čez mesec dni črnkasto. Zakaj je vino sčrnelo? (J. H. v T.)

Odgovor: V vinu sta čreslova kislina in včasih tudi precejšnja množina železa, ki se ob dotiku z zrakom (n. pr. pri pretakanju) spojita v črno snov, ki vino počrni. Tako vino se preprosto očisti, pa zopet dobi naravno barvo.

Vprašanje 277. Pojavil se mi je na jablanah hrošč, sličen smerekovemu lubadarju, ki gloda pod lubadjo in povzroča, da se drevje suši. Kteri hrošč je to in kako se zatira? (J. R. v Št. J.)

Odgovor: Vaše jablane so napadene po hrošču, ki se imenuje „svetli likar“ (scolytus pruni). Za odgovor naj Vam služi spis na 156. str. v 15. št. letošnjega „Kmetovalca“.

Vprašanje 278. Kako se dobi patent na kako novoizumljeno reč? (A. K. v L.)

Odgovor: Da se dobi na kako novoizumljeno reč patent, jo je prijaviti na predpisani način patentnemu uradu na Dunaju. Prijava mora vsebovati ime, stan in bivališče proslilčeve, prošnje za patentiranje, kratek naslov izumljene reči in število let, kako dolgo se zanjo patent prosi. Priglasitvi je priložiti priglasitveno pristojbino (20 K), če zastopnik to naredi, njega pooblastilo, in postavni popis izumljene reči. Patent se izda za dobo 1 do 15 let in je plačati poleg priglasitvene pristojbine še letne pristojbine v znesku 40 do 680 K. Vse druge podrobnosti posnamete iz patentnega zakona z dne 11. januarja 1897. Pridobitev patenta ni tako preprosta reč in se je zato najbolje poslužiti večšega zastopnika, ki vse postopanje pozna, kajti če je izumljena reč res kaj vredna, nič ne velja dobiti samo avstrijski patent, ampak se morajo izposlovati tudi patenti vseh drugih kulturnih držav.

Vprašanje 279. Pri nas je veliko avtomobilov na cestah, ki se jih mnogo konj zelo boji in se je zato bati nesreče. Ali je kak zakon glede vožnje z avtomobili, ali je lastnik avtomobila odgovoren za škodo in nesrečo pri ljudeh in živalih in kako se izposluje povračilo škode? (F. V. v B.)

Odgovor: Za vožnjo z avtomobili po vseh javnih cestah na Kranjskem je veljaven red, ki ga določuje ukaz c. kr. deželnega predsednika z dne 2. julija 1904, dež. zak. št. 11. — Za vsako nezgodo, povzročeno po avtomobilu, je pa odgovoren njegov lastnik, in sicer na podlagi državnega zakona, ki se tiče jamstvene dolžnosti lastnikov avtomobilov. Povračilo povzročene škode se izterja na podlagi tega zakona sodnim potom.

Vprašanje 280. Dva sta skupaj kupila pri vinotrtzu 65 l vina in sta ga vsak polovico vzela. Sedaj zahteva dacar od tega vina, češ da bi ga moral vsak za svojo osebo najmanj 56 l vzeti, oziroma kupiti. Ali je dacarjeva zahteva upravičena? (M. L. v S.)

Odgovor: Dacar ima prav, kajti na debelo in brez daca se sme vino prodajati le v najmanjših množinah po 56 l za osebo. Če bi se tako skupno kupovanje vina pri-pustilo, bi se zakon po ovinkih kršil. Vinotrtzec, ki ve, da kdo v imenu več drugih vino kupi z namenom, da bi ga proti plačilu vrednosti razdelil, je kazniv in mora plačati hudo globo.

Kmetijske novice.

* **Nakupovanje konj za c. kr. vojno in brezplačno oddajanje plemenih kobil v zasebno rejo** se bo vršilo 9. septembra t. l. dopoldne ob osmih v Št. Jerneju. Na to, za naše konjereje velepomembno dejstvo, ki ga je povzročil, oziroma izposloval samostojni konjerejski odsek c. kr. kmetijske družbe kranjske, opozarjamo vse prizadete kroge. Podrobnosti so objavljene v razglasih, ki sta objavljena med uradnimi vestmi v 15. št. „Kmetovalca“ z dne 15. avgusta t. l.

Kmetijske razmere na Češkem, je naslov X. zv. „Kmetijske knjižnice“, ki jo izdaja c. kr. kmetijska družba kranjska, ki je ravnokar izšel. Zvezek obsega poročilo o gospodarskopoučnem potovanju slovenskih kmetovalcev na Češko l. 1908., sestavljeno po voditelju potovanja g. c. kr. vinarskem nadzorniku B. Skalickem. Udeleženci potovanja so videli velikanski napredek češkega naroda na polju kmetijstva, tehnike in industrije. Ta napredek posnemati, bodi naša dolžnost, zato je bila upravičena želja, izdati to poročilo v tisku, ki bo udeležence spominjalo na prekrasne vtise, druge bralce bo pa istotako bodrilo k tistemu napredovanju, ki so ga zasnovali bratje Čehi v svoj blagor. Knjiga, ki je opremljena z 32 podobami, se dobliva pri c. kr. kmetijski družbi kranjski po 70 h s poštnino vred. Pri naročitvi je denar naprej poslati.

Družbene vesti.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Tomasovo žlindro po K 8— 19 odstotno, za 100 kg. Te cene veljajo za nadrobno oddajo v družbenem skladišču. Pri naročitvah v celih vagonih se odračunajo skladiščni stroški in se torej dovoli znaten popust. V zalogi ima družba le 19 odstotno Tomasovo žlindro.

Rudninski superfosfat s 14 % v vodi raztopne fosforove kisline po 8 K 100 kg z vrečo vred. Pri naročitvah v celih vagonih znaten popust. Svarimo pred nakupom superfosfata, ki je zaznamovan kot 12—14 odstoten, če ni primerno cenejši, kajti tak superfosfat je resnično le 12 odstoten in sme v razmerju z gorenjo ceno le 686 K veljati.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Kajnit po 5 K 80 h 100 kg.

Kalijevo sol po 12 K 60 h 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnojil travnike s Tomasovo žlindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 40 % kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnit le 12—13 % kalija ter stane 5 K 80 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 4 K 80 h.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Čilski soliter po 35 K 100 kg.

Amonijev sulfat po 31 K 100 kg.

* **Močna krmila**, in sicer lanene in sezamove tropine, ima družba v zalogi ter jih oddaja prve po 19 K in druge po 17 K 50 h. Tropine se oddajajo le v vrečah po 50 kg.

* **Klajno apno** oddaja družba v izvirnih vrečah, težkih 50 kg, po 22 h kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljatve na zunan se še posebej zaračuni za vsako pošiljatev 30 h za zavo, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozarjamo, da je klajno apno potreben

dodatek h krmi, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štopami za živino.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske. Poročilo o delovanju glavnega odbora v l. 1908. (Dalje.)

3. Družbeni dvorec na Viču. Poglavitni namen tega dvorca je bil v l. 1908. delati poskušnje z različnimi semeni, dajati prostor za kupljene plemenske živali, ki se s pomočjo državne podpore razdeljujejo po deželi, in imeti vprežno živino, ki jo družba potrebuje pri prometu, ki ga ima s priskrbovanjem gospodarskih potrebščin za svoje ude. Ta dvorec je imela družba petnajsto leto v najemu; gmotni uspeh je bil dober, a ker so se delavne sile silno podražile in je lastnik dvorca za l. 1910. zahteval podvojeno najemščino, bi se v bodočnosti ne dalo več izhajati brez znatne izgube, zato je glavni odbor sklenil odpovedati zakup dvorca in ga konci l. 1909. opustiti.

4. Obdarovanje starih zaslužnih kmetijskih poslov. V to svrhu je glavni odbor leta 1898. ustanovil v proslavo vladarjeve 50letnice cesarja Franca Jožefa I. jubilejni zaklad za obdarovanje starih kmetijskih poslov. Ta zaklad je leta 1907. dosegel vsoto 3141 K 96 h. Iz obresti je vsako leto 2. decembra obdarovati nekaj kmetijskih poslov, ki dolgo časa služijo v eninihi hiši. Dokler zaklad ne bo primerno velik, bo vsakoletna darila družba plačevala iz svojega. Tudi v l. 1908. je glavni odbor obdaroval iz družbenih sredstev 10 kmetijskih poslov, ki najmanj 40 let služijo v eninihi hiši.

5. Kmetijska gospodinjstva šola v Ljubljani. Med najvažnejšimi družbenimi podjetji je ta šola, ki je bila tudi ustanovljena v proslavo petdesetletnega vladanja Nj. Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. ter je bila slovesno otvorjena 20. okt. 1898. Da je bila ta šola potrebna, spričuje njeno izborna uspevanje in dejstvo, da se vsako leto zgodi za sprejem več gojenk kakor jih šola more sprejeti. Šola je združena z internatom, kjer imajo gojenke stanovanje in hrano. Šola je pod nadzorstvom sester iz reda sv. Fančiska, ki s strokovnimi učitelji vred oskrbujejo tudi pouk v teoriji in praksi. Praktično so se gojenke vežbale v kuhanju, šivanju, pranju, likanju, govedoreji, prasičereji, zelenjadstvu, cvetličarstvu, sadjarstvu in mlekarstvu. Skrbelo se je tudi za poučen izlet gojenk. Velika in ljubezniva naklonjenost vodstva Marijanišča in nenavadna delavnost č. gg. sester družbi omogočuje, da šola od leta do leta v strokovnem oziru popolnjuje; zlasti v zadnjem času so se zaradi šole izvršile izdatne preustrojitve gospodarstva v naprednem zmislu. Vodstvo Marijanišča je poskrbelo, da se je gospodarstvo sedanjim zahtevam primerno uredilo po željah kmetijske družbe, ki je v ta namen izposlovala državno podporo. V zadnjem času je družba priskrbelo za svojo gospodinjstvo šolo raznih učil za več kakor 1000 K.

Leta 1907. se je pouk pričel 1. oktobra in je trajal do 1. septembra 1908. Počitnice ni in se gojenke sploh vse leto ne puščajo domov. V šolskem letu 1907./1908. se je priredil prostor še za dve gojenki, tako da je to šolsko leto v gospodinjstvi šoli 14 gojenk.

6. Deželna poskusna klet v Ljubljani. To podjetje je glavni odbor zasnoval pred šestimi leti, in sicer z namenom širše občinstvo seznanjati z dobrimi domačimi vinskimi pridelki, zanje delati reklamo in posredovati pri vinski kupčiji. Ti nameni so se v povoljni meri dosegli, zlasti v mestu Ljubljani in deloma na Gorenjskem, kjer so glavni odjemalci kranjskih vin, vendar je podjetje družbi nalagalo v primeri z njenimi sredstvi take gmojne žrtve, da je bil glavni odbor v drugi polovici l. 1908. prisiljen delovanje poskusne kleti ustaviti.

7. Zalaganje poučnih kmetijskih knjig. Glavni odbor smatra za najuspešnejše sredstvo, povzdigniti naše gmotno hiračo kmetijstvo, če se dvigne kmetijska produkcija v kolikostnem in kakovostnem oziru. V doseg tega namena je našim kmetovalcem silno potreben vsakovrsten kmetijski pouk, kamor je šteti čitanje strokovnih knjig. Takih knjig našemu kmetovalcu nedostaja, zato je glavni odbor že odnekaj priskrboval izdajo primernih kmetijskih poučnih spisov, ki so prirejani za naše razmere. Leta 1900. je odbor pričel z izdajo »Kmetijske knjižnice« in je doslej izšlo 9 zvezkov. V l. 1908. je družba izdala IX. zvezek svoje »Kmetijske knjižnice«, in sicer »Določanje tolščobe v mleku«. Poleg teh knjig izdaja odbor kratke spise z naslovom »Gospodarska navodila«, ki vsebujejo poučno stvarino o važnih gospodarskih vprašanjih. Ta gospodarska navodila, ki jih je do konca l. 1908. 11 izšlo, služijo predvsem kot odgovori na tista vprašanja od strani udov, ki se redno ponavljajo. Na ta način se prihrani družbeni pisarni spisovanje dolgih odgovorov.

8. Družbeno uradno glasilo »Kmetovalec«. Družbeni uradni list »Kmetovalec« sicer služi družbi kot uradno glasilo za prijavljanje njenih raznih razglasov, vendar je tako urejevan, da je v prvi vrsti poučen kmetijski list. »Kmetovalec« je danes najstarejši slovenski kmetijski časnik. Leta 1908. je izvršil XXV. letnik ter se ga je tiskalo 8000 izvodov. Ker se je list zelo razširil, so mu čimdalje bolj dohajali inserati, in njih donesek je pokril precejšen del stroškov za list. Zaradi nedostatnih gmotnih sredstev in zaradi varčevanja ni bilo mogoče družbi vedno, oziroma ne zadostne nagrade plačevati pridnim sotrudnikom, zato jim bodi na tem mestu izrečena prisrčna zahvala za njih velike žrtve v prosep umnega kmetijstva!

Za družbenike nemške narodnosti je glavni odbor tudi za leto 1908. na račun družbe naročil nemški kmetijski list »Oekonom«.

9. Priskrbovanje kmetijskih potrebščin družbenim udom. Družba je že pred 23 leti pričela svojim udom priskrbovati kmetijske potrebščine. Modro galico in zvepleno moko družba iz lahko umljivih razlogov oddaja tudi neudom. Priskrbovanje kmetijskih potrebščin se je sčasoma tako razvilo, da družba lahko s ponosom gleda na to svoje delo.

Odkar je družba v svoj delavni načrt sprejela posredovanje pri nakupu kmetijskih potrebščin, imajo podružnice važno nalogo, da s skupnim naročanjem znižajo skupne stroške, oziroma v uvaževanja vrednih slučajih izposlujejo olajšave pri plačevanju naročenega blaga.

Kadar je družba kaj vpeljala, se je držala tega načina, da je vsako blago, preden ga je vpeljala, opisala in priporočila v svojem uradnem glasilu, in poučevali so potem tudi potovalni učitelji pri svojih predavanjih.

Pri priskrbovanju kmetijskih potrebščin se družba drži načela, kolikor mogoče oddajati le one potrebščine, ki jih trgovci po deželi dosedaj niso imeli, ker se vsekako hoče izogniti tekmovanju s trgovskim stanom.

Posredovanje gospodarskih potrebščin pri družbi je danes raztegnjeno skoraj na vse gospodarske potrebščine, razen na otrobe in žito za krmo. To priskrbovanje je zavzemalo l. 1908. več kakor petdeset predmetov, ki spadajo v to skupino.

Da bodo častiti udje videli, kako ogromen promet se je pri družbi razvil s priskrbovanjem gospodarskih potrebščin, naj služijo naslednja števila:

Kmetijska družba je leta 1908. izvršila:			
2752 pošiljatev	1845 strankam raznih semen	v teži	57.098 kg
4868 »	3738 » umetnih gnojil	» »	3.395.900 »
3224 »	2841 » raznih krmil	» »	261.725 »
276 »	241 » galice in žvepla	» »	156.952 »
10142 »	791 » raznega kmet. orodja in strojev		
1150 »	drevja.		

Družba je torej v letu 1908. priskrbelo 10556 strankam raznih gospodarskih potrebščin z drevjem, s stroji in z orodjem vred okroglo 400 vagonov ter je to blago oddala v 22.412 pošiljatih. Ker je družba kupila 400 vagonov gospodarskih

potrebščin in jih ravno toliko oddala, zato je blagovni promet znašal okroglo 800 vagonov ali 40 polno naloženih tovornih vagonov. Pripomniti je, da so med naročilnimi strankami podružnice in osebe, ki so za več udov skupaj naročale, ki med naročilnimi strankami niso vračunjeni.

Denarnega prometa je imela družba v l. 1908. 4,841.530 K 08 h.

Poleg izvršitve sklepov občnega zbora in vodstva družbenih zavodov in podjetij je glavni odbor (oziroma predsedništvo, tajništvo in družbena pisarna) oskrboval vsa tekoča družbena opravila ter tudi, kadar je bilo mogoče in umestno, pospeševal domače kmetijstvo.

Izmed posameznih ukrepov glavnega odbora za **pospeševanje kranjskega kmetijstva** vobče ter posameznih kulturnih vrst posebej glavni odbor omenja naslednje, ki jih je nekoliko izvršil s svojim denarjem, nekoliko pa s podporami c. kr. kmetijskega ministrstva in deželnega zbora kranjskega.

Kmetijsko rastlinstvo je glavni odbor pospeševal stem, da je udom naročal dobrega semenja, v prvi vrsti predenice čistega deteljnega semena, raznih žit, krompirja in pesnega semena.

Posebno dobri so bili to leto trajni družbeni uspehi: v uvažanju in porabi umetnih gnojil. Leta 1908. se jih je porabilo 340 vagonov. Naročali so jih skoraj izključno kmetijski posestniki. Dosedaj so se na Kranjskem umetna gnojila večinoma rabila le za travnike, a sedaj so jih naši udje pričeli rabiti tudi za žito, fižol in krompir. Družbi se je zlasti posrečilo kmetovalce pridobiti za gnojenje ajdi s superfosfatom; ugodni uspehi tega priporočila so naredili, da znaša današnja poraba superfosfata za ajdo že 100 vagonov na leto.

Če se upošteva, da na Kranjskem razen par vagonov vsa gnojila porabijo le preprosti kmetovalci, dočim gre v drugih deželah večina porabljenih umetnih gnojil na rovaš veleposestva, se sme neoporečno trditi, **da kranjski kmetje danes v Avstriji primeroma največ umetnih gnojil porabijo.**

Že odnekad si je družba veliko prizadevala, da bi kmetovalci uvideli neobhodno potrebo gnojenja travnikov. S poučnimi spisi in s poučnimi predavanji se je v tem pogledu dosegel popoln uspeh, kajti v zadnjih dveh desetletjih so skoraj v vsej deželi pričeli travnike redno gnojiti. Zadnji čas si družba zlasti prizadeva kmetovalce pridobiti za porabo gnojnice kot najboljše in najcenejše gnojila za travnike. V to svrhu je seveda pri nas na Kranjskem še veliko storiti, kajti še skoraj vsa gnojnice se brez znatne koristi potratijo. Največja ovira umni porabi gnojnice so naši zastareli hlevi in neprimerna gnojišča brez gnojničnih jam, zato je z vsemi silami delovati na potrebna zboljšanja v tem pogledu. Glavni odbor je že ukrenil primerne korake, da tudi glede tega doseže trajnih uspehov. Vsled tega so bile leta 1908. že drugič razpisane državne podpore za zboljšanje govejih hlevov v zvezi z napravo pravih gnojišč. Uspeh je označen niže doli.

Vinstvo je družba pospeševala stem, da je posredovala dobavo zanesljivo dobre in cene modre galice in žveplene moke. Na prošnjo glavnega odbora je deželni odbor plačal vozno do podružnic, tako da so vinščaki prav poceni dobili zanesljivo dobro modro galico. Po znižani ceni je družba oddala tudi veliko trtnih škropilnic in nahrbtnih žveplalnikov. Družba je več podružnicam izprosila državne, oziroma deželne podpore za njih ameriške trtnice in za poskusne vinograde. Te nasade so nadzorovali državni organi in pa deželni komisar za vinstvo.

Za važno smatra glavni odbor delovanje glede razpečevanja vinskega pridelka, zaradi česar je ustanovil v Ljubljani deželno vinsko klet.

Sadjarstvo je družba pospeševala kakor druga leta, v prvi vrsti stem, da je oddala mnogo tisoč sadnih dreves. Družbeni organi so po možnosti pregledali podružnične drevesnice, in glavni odbor je nekterim podružnicam izposloval potrebne podpore za ustanovitev, oziroma za vzdrževanje drevesnic.

Govedorejo je družba pospeševala stem, da je skrbela za dobavo čistokrvnih bikov plemenjakov, ki jih je s pomočjo državne podpore oddajala živinorejcem po znižani ceni. L. 1908. je družba oddala 74 bikov — plemenjakov, in sicer pingavske, pomurske, algajske in muriške pasme. 14 bikov je bilo v deželi nakupljenih. Stroški za nakup plemenskih bikov so znašali 33119 K 29 h, dohodki 16.878 K. Primanjkljaj se je popolnil z državno podporo.

Premovanje zboljšanih govejih hlevov se je izvršilo po predpisih c. kr. kmetijskega ministrstva na podlagi posebnega razpisa. Za darila se je zglasilo na podlagi tega razpisa 91 prosilcev, ki so svoje hleve pravočasno zboljšali. Vsi priglašeni hlevi so bili po družbenih zastopnikih pregledani in natančno ocenjeni. Na predlog glavnega odbora je c. kr. kmetijsko ministrstvo odobrilo premovanje 68 hlevov, in sicer s 4 darili po 300 K s 15 darili po 200 K, z 22 darili po 100 K in s 27 darili po 50 K. Vsota vseh daril je znašala 7750 K.

Premovanje govedi je glavni odbor z ozirom na dejstvo, da je tudi to važno sredstvo za pospeševanje govedoreje l. 1908. zopet pričel vršiti in je priredil taka premovanja v Gorjah za Gorenjsko, v Postojni za Notranjsko in v Št. Lovrencu za Dolenjsko.

Svinjerejo je družba, kakor doslej običajno, pospeševala z oddajo čistokrvnih plemenskih prasičkov velike bele angleške pasme, ki so se nadobavili iz priznanih rej. Oddajali so se s pomočjo državne podpore po znižani ceni. Oddalo se je vsega skupaj 111 plemenskih prasičkov. Stroški pri tem so znašali 5049 K 39 h, dohodki pa 2362 K 80 h. Primanjkljaj se je pokrnil z državno podporo.

Cepljenje prasičev proti rdečici je za Kranjsko silno važno, ker je rdečica zelo razširjena in vsako leto prizadeva našim gospodarjem ogromno škodo. Vsled tega je glavni odbor s pomočjo deželne in državne podpore l. 1908. pričel to cepljenje uvajati ter je bilo že v tem letu več tisoč prasičev cepljenih. Cepljenje se je seveda izborno sponeslo. Neznatno število prasičev, ki so zaradi premočnega cepiva v enem kraju poginili, je c. kr. kmetijsko ministrstvo takoj odredilo po vsi vrednosti odškodovati, ker se cepivo izdeluje pod državnim nadzorstvom.

(Dalje prihodnjič.)

Listnica uredništva.

I. O. v O. Če se v Vaši občini vrše popisani neredi, ne more naša družba nič pomagati, ker nima pravice obračati se v takih rečeh do oblasti. Spišite spomenico na deželni odbor, ki jo vsi somišljeniki podpišejo, in prosite za primerno ukrepitev. V spomenici, ki bodi skozinskozi resnična, ne zapišite nič razaljšivega.

Neimenovancu, ki je v nepodpisanem pismu že drugič vprašal kako se srbeče garje po životu preženo, bodi povedano, da ne odgovarjamo na brezimna pisma. Take garje povzroča silno majhna živalca, ki dolbe pod kožo, in vsak zdravnik Vam jih zanesljivo v par dneh odpravi. Celjenje seveda dalj časa traja. Najbolje je iti v bolnico.

I. Ž. v U. Kaj je Vaši telici, ne moremo posneti iz Vašega kratkega popisa bolezni. Če morete bolezen tako popisati, da nam kak tukajšen živinozdravnik more dati pojasnilo, storite to, in potem Vam odgovorimo, drugače se pa obrnite na tamošnjega najbližnjega živinozdravnika.

M. M. v S. Zakonska žena more voliti pri občinskih volitvah le po svojem možu, in če je odsoten (bodiš tudi v Ameriki), ne dela to nobene izjeme. Če je volilna pravica moževa in stanuje drugje, more postaviti za svoje posestvo ali obrt oskrbnika, oziroma obrtovnega opravnika, in ta sme zanj voliti.

I. Z. v D. Glasom § 41. občinskega reda sklicuje občinske seje župan, oziroma njegov namestnik, in zakon nič ne določuje, da bi smeli odborniki določevati dan seje; torej je to prepuščeno prosti volji župana.